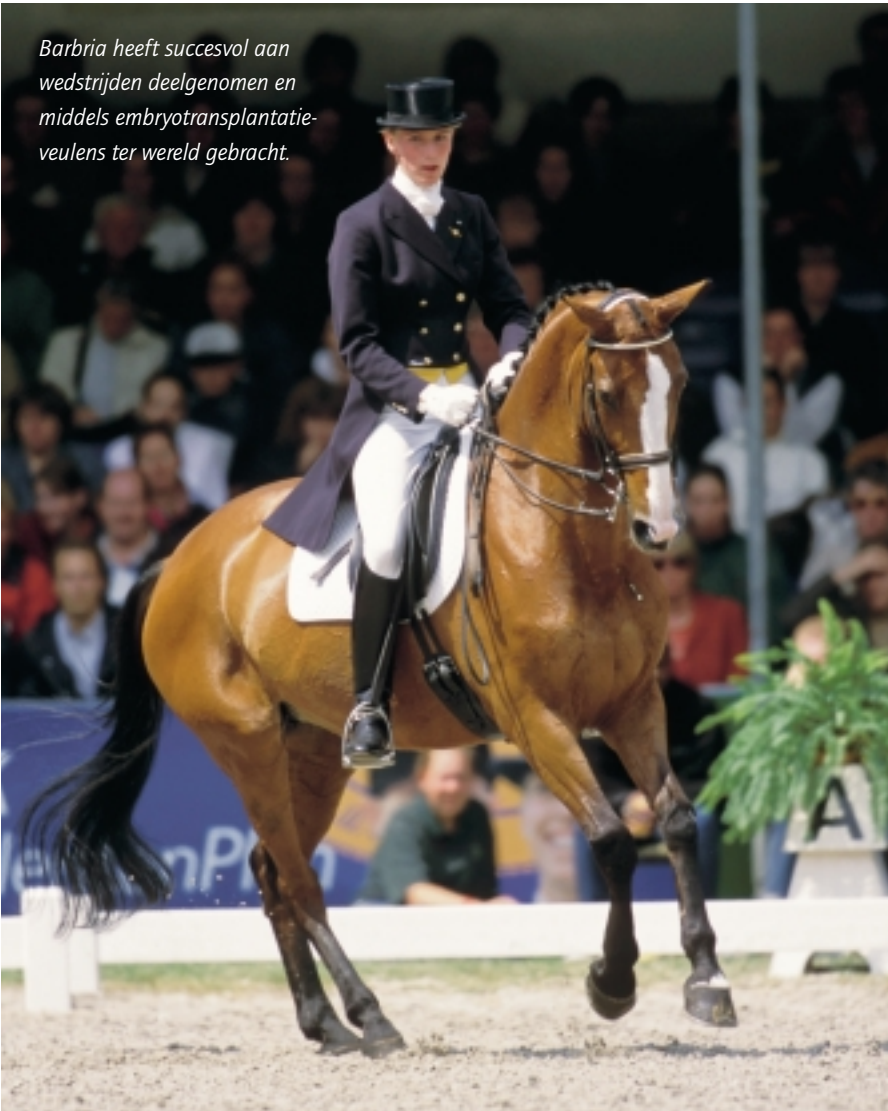

Verband sport en fokkerij

Barbria heeft succesvol aan wedstrijden deelgenomen en middels embryotransplantatie-veulens ter wereld gebracht.

■ Drs. Hans van Gils

In 1984 als dierenarts afgestudeerd in Utrecht.
Sinds 2000 Erkend Paardendierenarts.

De Hoefslag publiceert maandelijks een artikel waarin een veterinair onderwerp wordt behandeld. Deze artikelen zijn geschreven door de vijf Erkende Paardendierenartsen van Dierenartsenpraktijk Moergestel. Deze vijf paardendierenartsen werken vanuit een klassieke, reguliere geneeskunde en volgen de moderne ontwikkelingen op de voet. Elke paardendierenarts heeft zich vanuit eigen interesse in één of meerdere onderdelen van de veterinaire geneeskunde bekwaamd. De veterinaire werkzaamheden zijn op basis van die interesse verdeeld. De auteur van dit artikel richt zich op paardengeneeskunde in het algemeen, maar in het bijzonder reproductie en internistische aandoeningen. Daarnaast heeft Van Gils een groot aantal bedrijfsmatige managementtaken voor de dierenkliniek.
Info: www.dapmoergestel.nl

Zonder fokkerij geen aanwas van de populatie (sport)paarden, zonder sport geen (extra) selectiemogelijkheid op de gewenste eigenschap 'excelleert in de sport', er van uitgaande dat die eigenschap (op zijn minst voor een deel) erfelijk wordt bepaald! Bij een aantal rassen c.q. gebruiksmogelijkheden zijn de fokkerij en het gebruik strikt gescheiden. Voor dravers en volbloeds is normaal gesproken pas na een carrière op de baan een loopbaan in de fokkerij aan de orde.

TEKST: HANS VAN GILS • FOTO'S: ARND BRONKHORST

Vanwege het karakter was ook Libero als dekhengst zeker niet makkelijk te rijden.

In dit artikel ga ik in op mogelijkheden om sport en fokkerij te combineren bij rijpaarden en -pony's, veruit de grootste groep in ons land. Ook van oudsher is in Nederland zogenaamd 'dual purpose' gebruikelijk geweest. Boeren gebruikten hun fokmerries tevens als werkdier op hun bedrijf.

Dekhengst in de sport

Vanzelfsprekend zorgt het (mannelijke) karakter van een (dek)hengst ervoor, dat een dergelijk dier bij voorbaat al niet voor elke ruiter geschikt is als rijpaard. Een

hengst zal altijd meer temperament hebben dan een ruiter. De gebruiksovername castreren wordt in onze kliniek niet voor niets een kleine tweehonderd keer per jaar uitgevoerd! Alhoewel een testikelverdraaiing of een ingeklemde zakbreuk kan optreden bij een hengst, waarschijnlijk ook en vooral ten gevolge van arbeid, zijn deze aandoeningen zo zeldzaam dat je hier geen geldige reden aan kunt ontlenen om een dekhengst niet te gebruiken in de sport. De belangrijkste interferenties sportfokkerij zijn eigenlijk:

- Een dekhengst moet op vaste tijdstippen, liefst één keer daags sperma produceren. Elke afwijking van zo'n vast dekplan geeft een negatief effect op het sperma. Aan de andere kant is een dekhengst in de sport vaak tussen-de-oren niet geconcentreerd genoeg met een dressuurproef of springparcours bezig, waardoor elke afleiding kan zorgen voor een fout.
- In de sportcarrière is het regelmatig nodig om diergeneesmiddelen te gebruiken. Daarnaast is het - te veroordelen! - dopinggebruik geen uitzondering! Diergeneesmiddelen hebben vaak

een negatief effect op de spermakwaliteit van een hengst. Dat is erg vervelend voor het gebruik als dekhengst, dus.

Toch, en mede ook daarom, is het sportseizoen en het dekseizoen meestal gescheiden van elkaar. Daarnaast wordt de techniek van het invriezen van hengstensperma tegenwoordig steeds beter, zodat diepvries KI voor steeds meer hengsten een goed alternatief vormt. Zo kan een hengst goed zaad produceren in bepaalde rustperiodes van zijn sportcarrière!

Helaas is er nog sperma van bepaalde vaderdieren, waarbij het invriezen van sperma teleurstellende resultaten oplevert. De precieze achtergronden hiervoor zijn nog steeds niet helemaal opgehelderd. Wel is bekend, dat de mogelijkheid om sperma succesvol in te kunnen vriezen net zoals zoveel andere eigenschappen een erfelijke achtergrond lijkt te hebben. Vaders met goed diepvriessperma hebben vaak zonen met ook goede kwaliteit diepvriessperma!

Fokmerrie als rijpaard

Heel veel ruiters en amazones gebruiken hun merrie om regelmatig mee op concours te gaan of lekker recreatief mee te rijden naast het jaarlijks succesvol fokken van een veulen.

Zeker voor merries met heftige en langdurige hengstigheidsverschijnselen is dit eigenlijk een prima methode om elf maanden lang geen last te hebben van die hengstigheid!

Er zijn overigens ook andere mogelijkheden om de hengstigheid te onderdrukken. Met behulp van hormonen die wel langdurig of soms zelfs continu moeten worden toegediend, zijn goede resultaten te bereiken. Deze hormoonkuur heeft overigens geen nadelige bijwerkingen, maar staat wel op de dopinglijst. Ook is een anekdotische behandeling bekend, waarbij een glazen knikker geplaatst wordt in de baarmoeder en als een soort spiraaltje de eisprong (en hengstigheid) onderdrukt. Als laatste is het natuurlijk mogelijk om chirurgisch de eierstokken te verwijderen. Op die manier wordt een merrie eigenlijk tot

ruin gemaakt! Deze ingreep (buikoperatie!) is echter wel wat gecompliceerder dan een castratie van een hengst en gebeurt eigenlijk alleen maar bij tumoren aan de eierstokken of soms om een bokmerrie te maken. Een bokmerrie is te gebruiken als dekbok voor hengsten die niet op een fantoom willen dekken. Zo'n dier is met injecties vrouwelijk hormoon uiterlijk continu hengstig te houden. Alhoewel men vaak hoort dat drachtigheidskansen negatief worden beïnvloed door het gebruik in de sport, kan ik dit in de praktijk niet terugvinden! Merries hebben weinig of geen last van stress bij het rectaal onderzoek of bij de inseminatie. Zelfs als de schede van een dier dichtgezet moet worden omdat zij lucht aanzuigt, kunnen zij - in elk geval met onze operatietechniek - de volgende dag gewoon weer worden getraind!

Embryotransplantatie

Toch is voor het gebruik in de 'hogere' sport het krijgen van een veulen wel bezwaarlijk. Niet zozeer omdat de merrie geïnsemineerd moet worden, maar natuurlijk omdat er in de tweede helft van de dracht een moment komt waarop de merrie niet meer intensief getraind kan worden. Ook in de zoogperiode zijn nog geen prestaties op niveau te verwachten, waardoor dus zomaar een klein jaar stilstand (is achteruitgang!) in de sportcarrière zal zijn. Embryotransplantatie kan hier uitkomst brengen. Het prille embryo wordt al een week na de bevruchting uit de baarmoeder van de merrie gespoeld en overgeplaatst in een draagmoeder. Dit klinkt simpel, maar helaas is de praktijk niet altijd een succesverhaal. Allereerst is het zeer belangrijk om op het juiste moment het embryo uit te spoelen. Een verschil van een halve dag bepaalt al of er kans van slagen is of niet. Daarnaast is cruciaal om een draagmoeder te hebben, die precies op hetzelfde moment eisprong heeft gehad als de donormerrie. Hiervoor heeft een Embryo Transplantatie Centrum grote hoeveelheden gezonde draagmoeders nodig, die allemaal inten-

sief gecontroleerd moeten worden door de ET-dierenarts. Soms probeert men dit probleem te ondervangen door het uitgespoelde embryo in te vriezen en pas te ontdooien wanneer zo'n geschikte draagmerrie zich aandient. Helaas wordt door dit invriesprocédé weer een stap toegevoegd, die het hele proces kostbaarder maakt maar vooral die het slagingspercentage van de onderneming soms verlaagd. In de nabije toekomst zou het zeer wel mogelijk zijn dat er speciale centra met ontvangsterries opgestart worden, waarheen transport van gekoelde embryo's mogelijk wordt met een soortgelijke koeriersdienst als voor gekoeld vers sperma. Hierdoor zouden op meerdere klinieken embryo's uitgespoeld kunnen worden en daarna vervoerd naar een centrum voor het hele land met veel draagmoeders en vooral ook expertise rond de terugplaatsing.

Overigens, de terugplaatsing vindt in Nederland plaats met behulp van een soort inseminatiepipet (niet-chirurgisch). In Frankrijk en in Engeland worden ook embryo's chirurgisch in de baarmoeder geplaatst (Buikoperatie).

Al met al is ET momenteel het overwegen waard, maar dan alleen voor zeer waardevolle sportmerries. Bovendien is de kans op teleurstellende (dat wil zeggen: geen) resultaten zeer wel aanwezig. In de wat verdere toekomst zijn nog andere technieken te verwachten: eicelpunctie en reageerbuisbevruchting (IVF en ICSI), chirurgische terugplaatsing van eicellen, splitsen van een embryo in twee identieke embryo's en zelfs kloningstechnieken. Of en wanneer dit soort geavanceerde procedures mogelijk wordt, is op dit moment nog echt niet te voorspellen. Sport en fokkerij horen bij elkaar, maar er zitten zowel aan de mannelijke als vrouwelijke kant wat haken en ogen. <

Mei

Volgende maand zal Rijk Jan Pleijter enige huidaandoeningen bij het paard behandelen.